

Ezer év körforgás

A szabadkai Népszínház Magyar Társulatának *Macbeth* című előadásáról

Néhány évnyi hullámvölgy után mintha ismét felfelé ívelő pályára lépett volna a szabadkai Népszínház Magyar Társulata. Az idei évad eddigi négy bemutatója – biztosan állíthatjuk – eseményszámba ment. Noha nem aratott mindegyik osztatlan sikert, azt el kell ismerni, hogy érzelmekeket váltottak ki, beszéltek róluk az emberek. A *Vörös* az 1944/45-ös események történelmi traumájának feldolgozásával könnyelhetett el többnyire pozitív reakciókat, a *Van valami bejelenteni valója?* igazi összekacsintós közösségi élmény volt, a *Vajdasági lakodalom* pedig már a bemutatójának elhalasztásával is képesnek mutatkozott felborzolni a kedélyeket.

Három, kortárs szövegre épülő, mai színpadi mű után negyedikként Shakespeare *Macbeth*-je kakukktójásnak tűnhet a sorban, de nem az: sőt, nagyon is szervesen illeszkedik a vajdasági magyar közösség szociokulturális, történelmi, politikai-közéleti aspektusait feltáró drámák sorába.

Hernyák György régóta készülhetett a *Macbeth* megrendezésére, ami az általa gondosan összeállított szövegekönvből, de a markáns koncepcióból is kitűnik. Nemcsak a Shakespeare-szövegre épített, hanem más szerzőktől, sőt Shakespeare más drámáiból is kölcsönvett egy-egy mondatot, és adta őket a szereplők szájába. Továbbá, keretbe ágyazta a történetet: egy, a drámában mellékes figurát, Macbeth várának portását (Szilágyi Nándor alakításában) megteszi kikiáltóvá, aki mindvégig jelen van a színen: beharangozza az eseményeket, filozofál, interakcióba lép a közönséggel, eljátssza a portás szerepét, amikor kell, és levonja a tanulságokat. Kívül is van meg belül is. Akárcsak a dráma transzcendens dimenzióját képviselő három androgün vészlény (Kalmár Zsuzsa, Kovács Nemes Andor és Pálfi Ervin), akik a forgószínpad külső körgyűrűjén mozogva már pusztán megjelenésükkel és a megjelenésüket kísérő fülsértő hanghatással hideglelős érzést váltanak ki a nézőből, és azt sugallják, hogy az ember sötét erők kiszolgáltatottja, cselekedeteit nem saját akarata irányítja.

Ennek ellenére nagyon is esendő emberi figurák a darab hősei. Macbeth félelmei és vonakodása révén válik emberivé, tépelődésével, ingadozásával ellensúlyozza mérhetetlen becsvágyát, mely mégis felülkerekedik benne. Ebben nem kis szerepe van feleségének, aki épp fordított utat jár be: hidegen számító és céltudatos, a trón megszerzése érdekében ráveszi férjét a királygyilkosságra, de végül beleőrül a lelkiismeret-furdalásba, amikor azt tapasztalja, hogy a trón megtartása érdekében a véres tettek ezzel nem érnek, nem érhetnek véget.

Mezei Zoltán és Vicei Natália hitelesen mutatja be a Macbeth házaspár kölcsönös függőségen alapuló kapcsolatát, amit a Hernyák-rendezés szexuális függőséggel is fűszerez. Különösen Vicei érdemel elismerést amiatt, hogy Lady Macbeth markáns karakterének színeváltozását képes volt folyamatként érzékeltetni annak dacára, hogy színpadi jelenlétében nagy hiátusok tátongnak.

A shakespeare-i koncepció kiteljesítését szolgálja, hogy a meggyilkolt király fiait meglehetősen ellenszenves, gőgös figurákként ábrázolja Hernyák, ami lehetővé tesz egy másfajta, urambocsá! logikusabb lezárást, mint amit a drámában találunk. Míg az eredeti Shakespeare-műben Macbeth megölése és trónfosztása után a hadak élén visszatérő, ott derék herceggént mutatkozó Malcolm elfoglalja az őt megillető trónt, addig az előadásban Malcolm és öccse, Donalbain között trónharc tör ki, és hűvekkel együtt halomra gyilkolják egymást. Ennek köszönhetően beteljesül a vészlények utolsó jóslata is, miszerint Macbeth egykori harcostársának, Banquónak egyetlen sarjára száll a korona.

Végül nem hagyható említés nélkül a háromosztatú színpad, amely lehetővé teszi ugyan a gyors színváltásokat, ám ez a pörgés-forgás olykor kifejezetten zavaró, és a színészi játékra sincs jótékony hatással, ha a színészek folyamatosan azon kell agyalniuk, hogy hol jön be, hol megy ki, mikor van takarásban, és mikor kell bekapcsolódnia a színpad mozgásába. Persze vannak kifejezetten pozitív oldalai is ennek a kis forgószínpadnak: fantasztikusan alkalmas arra, hogy érzékeltesse, miként zajlanak események egymással párhuzamosan. Az egyik legintenzívebb jelenet az, amikor Macbethék az alvó király meggyilkolásának csendes aktusára készülnek, miközben a várbeli vendégsereg drog és alkohol hatása alatt tombol a gépzeneré.

Igen: drog, gépzene, cigaretta, fényűző, de kortalan divatot tükröző kosztümök (Pesitz Mónika csodás kreációja) – mindez a maga természetességével épül bele a történetbe. Nem tolakodóan aktualizál az előadás, csak érzékelteti, hogy egy négyszáz évvel ezelőtti íródott ezeréves történet akár ma is játszódhat. Itt és most. Mert csak az idő lineáris, a világ azonban változatlan forgószínpad, melyben minden férfi és nő rendre ugyanazokat a szerepeket játssza el.